

Anayasal Vatandaşlık” veya “Vatandaşlık Yasası” Arasında Bir Araftayız!

Orhan MİROĞLU

<https://ozgurcedergi.com/>

Nisan 2026 – Sayı 1

Sahadan bildiriyorum diye başlayan röportajlar, köşe yazıları vardır, bilirsiniz.

Ben de galiba akademik alemden değil; ama sahadan olmasa da hafızadan, Türkiye'nin ortak belleğinden bildirmiş/yazmış olacağım.

Metne hazırlanırken, başlangıç için nihayet sahip olduğum tecrübeler ve yaşadığım olaylar nedeniyle çok farklı girişler ve ilk cümle alternatiflerine sahip olduğumun farkındaydım.

Bir 12 Eylül mağduru, aynı zamanda bir Anayasa mahkemesi kararı mağduru, sonuncusu Anayasa Mahkemesinin DTP kapatma kararıyla alınmış ve 2015 yılında sona ermiş beş yıllık yasak dahil, hayatının yaklaşık yirmi yılı siyaset yasağı içinde geçmiş bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı...

12 Eylül'den sonra başlayan ve hiç hız kesmeden yaklaşık kırk yıla uzanan anayasa tartışmalarına yazı ve fikirleriyle katılmış, süreçleri yakından izlemiş bir siyasetçi ve yazar; aldığı son siyaset yasağı 2015 yılında sona ermiş ve siyaset yasağı toplumda 20 yıla yaklaşan biri için ilk cümleyi, ilk başlangıç paragrafını yazmak, gördüğümüz gibi zor olmadı.

12 Eylül'le beraber gelen ilk siyaset yasağı, 1998'de kalktı ve kalkınca HDP'de siyaset yapmaya karar verdim. HDP kapatıldı DEHAP kuruldu, o da kapatıldı, DTP'yi kurduk ve yola devam ettik.

Kürtler'in HEP'le başlayan sivil siyaset geleneğinin bir devamı olan DTP'de (Demokratik Toplum Partisi) Genel Başkan Yardımcısı olduğum 2006 yılında,

Anayasa Mahkemesi'nden parti yönetimini ve beni, tahmin edebileceğiniz gibi, şaşırtan bir davet aldım.

Davetten iki yıl sonra da aynı mahkeme bana 5 yıl siyaset yasağı koydu.

Doğrusunu isterseniz ya ifade vermek ya da savunma yapmak için yolu Anayasa Mahkemesine düşen siyasetçilerdik. Siyaset yaptığımız partileri 90'lı yıllardan başlayarak peş peşe kapatan ve siyaset yasağı koyan bir kuruma gün gelecek, anayasa tartışmalarına katılmak için davet edileceğimiz aklımızın köşesinden bile geçmezdi.

Bildiğim kadarıyla ilk ve son davet oldu.

O dönem Anayasa Mahkemesinde görevli, fikirlerine çok değer verdiğim, Prof. Dr. Osman Can aradı ve Anayasa Mahkemesinin 41. Kuruluş Yıldönümü nedeniyle düzenlenen "Türki Cumhuriyetler, Komşular ve Anayasal Sorunlar ve Türkiye'de Seçim Sistemleri" konulu sempozyuma davet etti.

Davet ederken de, siyasi partilerden temsilcilerin olacağını, bu davetin doğrudan partilere değil, ama parti aidiyeti olan ve düşünceleriyle bilinen kişilere yapıldığını ifade etti. Bu yüzden de, kişilerin seçimini partiler değil, davet eden kurum, yani Anayasa Mahkemesi Başkanı Tülay Tuğcu belirlemişti.

Sempozyuma sunduğum metin siyasi temsil ve bu temsilin Kürt siyasi partilerinin kapatılmasının bir sonucu olarak ortaya çıkan 'siyasi temsilde adaletin ve eşitliğin yitirilmesi' hakkındaydı ve daha sonra sempozyuma sunulan metinlerle beraber Anayasa Yargısı ismiyle basılan bir kitapta yer aldı.

MHP'nin temsilcisi İstanbul milletvekili, müteveffa Mehmet Gül de oradaydı.

Konuşma metinleri bilgilendirme amaçlı salondaki davetlilere dağıtılıyordu, benim hazırladığım metin de dağıtıldı ve bir huzursuzluğa yol açtı. Mehmet Gül, metni okudu ve başkan Tülay Tuğcu'ya bu metnin Anayasa mahkemesi salonunda okutulamaz nitelikte olduğunu, eğer okunursa salonu terk edeceklerini söyledi. Tülay hanım, bütün siyasi partilere eşit mesafedeyiz dedi ve ben oturdaki yerimi alınca, salonda bir hareketlilik oldu, Mehmet Gül ve birkaç kişi salondan ayrıldılar.

Üstünden yaklaşık yirmi yıl geçmiş. Siyasi temsil sorunu önemli oranda çözüldü. Baraj düştü. 2007'den bu yana HEP geleneğinden gelen partiler çok fazla yargılama, tutuklama söz konusu olsa da TBMM'de temsil olanağı buldu, buluyor.

Anayasalar hiç şüphesiz, Türkiye'nin anayasalar tarihinin de ortaya koyduğu gibi, hayata geçtikleri dönemin siyasal, sosyal şartlarının ürünüdür.

Türkiye'nin anayasalar tarihi derin bir mevzu ve 12 Eylül'den bugüne siyasetin gündemindeki yerini korumaya devam ediyor.

Hayata geçmemiş olsa da içeriği ve dönemin siyasi ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılamaya aday bir müktesebata sahip olması bakımından, anayasa tartışmaları ve yapım süreçleri tarihinde, 1921 anayasasının bambaşka bir yerde durduğunu, farklı siyasi ve toplumsal temsiliyete sahip kesimlerin öngördüğü veya tahayyül ettiği anayasa taslak metninin hiç birinin, henüz 1921 anayasasının ötesine dahi geçemediğini görmek gerekir.

1921 Anayasası, bir İmparatorluk mirası üzerine kurulmakta olan yeni bir devletin, bu mirası yok sayamayacağını, ulusal egemenlik ve hükümranlılığın bir tek etnik kimliğin içine hapsedilemeyeceğini, farklı kültürlere ve dillere sahip olan halkların, özerk bölgelerde kendilerini yaşatabileceğini ve idare edebileceğini, özetle hükümranlılığın paylaşılabilirliğini gösteren bir metindir ve bugünün tartışmalarına da ışık tutan bir metindir.

Yeni anayasa tartışmalarının bugün gelip tıkanıdığı temel konular, 1921 anayasasında açıklığa kavuşmuş ve kendine yer bulmuştur desek yanlış olmaz.

Yüzyıl içinde az gittik uz gittik, ama bölünme korkusu azalmadı, bölgedeki gelişmeler ve kırk yıl sürmüş düzenlerin dağılması nedeniyle, daha da arttı; 'sıra bize de gelecek' korkusu, bölünme korkusundan beslenen İnkâr anlayışı, bir çok reform ve demokratik düzenlemeye rağmen aşılamıyor. Ulusal egemenliğe ve hükümranlığa ortaklık hiçbir şekilde kabul edilemiyor ve vatandaşlık tanımı etnik bir tanım olmanın ötesine geçemiyor.

Sayırsız maddesi değişmiş olsa da 12 Eylül Anayasası yürürlükte.

Türkiye'nin toplumsal bir mutabakat sözleşmesi olarak yeni bir anayasaya yakınlığı, düne göre bugün daha uzak bir ihtimal; tabi ki bu tarihsel uzaklaşmanın sebepleri üzerinde durulmalı ama bu tek başına bir anayasal mutabakatı sağlamaya yetmez. Çok katmanlı toplumsal katılımlı müzakere süreçlerini gerektirir.

Kürt sorunu ve Kürt vatandaşlarımızın demokratik talepleri üzerinde mutabakat sağlanmadan, Türkiye geçmişiyile yüzleşmeden yeni bir anayasa yapmak zor.

Mesele döner dolaşır, yüzleşme, inkâr ve bir milli kimliğin kabulüne ya da reddine çarpar gelir orada durur.

Şüphesiz bu gerçeklik görülüyor görülmesine ve sorun sanki Kürtler'in Türk kimliğinin vatandaşlık tanımı içinde yer almasına razı olabilecekleri bir siyasi iklim yaratmaktan geçiyormuş gibi hareket ediliyor. Şunu demek istiyorum. Yüzyıldır ülke nüfusunun yaklaşık yüzde 25-30'unu oluşturan bir kimliğe sahip halkı inkâr ediyorsunuz sonra inkâr ettiğinizi de inkâr ediyorsunuz, sonra da Türklük tanımı dışlayıcı değil, herkesi hepimizi kapsayan bir tanımdır diyorsunuz ve böylece Kürtler'in de inkâra ortak olması için adeta davetiye çıkarıyorsunuz.

Oysa Kürt kimliği, bu yılın Newroz kutlamalarının da açıkça ortaya koyduğu gibi, inkârdan nasibini almış Kürtler arasında bile giderek güçleniyor. Nasıl olacak anayasa metninde nasıl yer alacak, bu, ayrı bir tartışma konusu; ama şüphe yok, Kürtler kendi kimliklerinin yeni inkâr süreçleri yaşamaması için anayasal güvence istiyor.

Etnik meselelerini çözmüş dünyanın bir çok yerindeki ülkelerde şartlara bağlı olarak önce inkâr süreçleriyle yüzleşme, sonra inkâra maruz kalanı tanıma, sonra da nihayetinde, tanımanın gereği yapılır. Bu gerek de söz konusu ülkelerin anayasalarında farklı tariflerle yer alır.

Misal, İspanya anayasasında, İspanyolca'dan her vatandaşın öğrenmekle mükellef olduğu bir dil olarak söz edilir ama İspanya'nın özerk bölgelerinde konuşulan dillerin de özel bir saygıyı hak ettiği açıkça belirtilir.

Yeni anayasalar böylesi uygun siyasi iklimlerin yaratıldığı ortamlarda gerçekleşir.

Kürt dili ve edebiyatının tanınması, 'siyasi temsil ve eşitlenme' sorunu konusunda sağlanan ilerlemeleri elbette yok sayamayız.

Lakin inkâr sürecinin tamamen kapandığı, sona erdiği bir siyasi iklimde yaşadığımızı da söyleyemeyiz.

Siyaset zemininde ve kültürel alanlarda, genel olarak "Kürt anasını görmesin" diyebileceğimiz anlayışlar bugün de demokratik ilerlemenin ve yeni bir anayasa yapmanın önündeki en büyük engeldir.

Ben, Mardin Midyatlıyım. Benim çocukluk yıllarımda buralarda Arapça, Kürtçe, Süryanice, Türkçe konuşulurdu. Süryaniler o bölgenin en eski halkıdır. Kürtlerden bile önce oradaydılar, onlar da çok büyük acılar yaşadılar; 1915 hadisesi sadece Ermeniler için değil Süryaniler için de bir çok trajedilere yol açmıştır. Şimdilerde Mardin'de o çoğulcu yapıdan geriye çok fazla bir şey kalmadı.

Benim lise yıllarımda yani 70'li yıllara kadar, Kürtler bir takım sorunlar yaşıyordu ama kimsenin ayrı bir parti kurmak ya da dağa çıkmak gibi bir niyeti yoktu. Aynı yıllar, Türkiye'de sol ideolojilerin güçlü olduğu yıllardı. Bölgede, 40'ı 50'yi geçmeyecek kadar Kürt aydını vardı, bunlar da genelde hali vakti iyi olan, bilgiye ve okuma olanağına sahip olan ailelerden geliyordu.

Orta sınıflar gelişmemişti.

'Gundi'ler(köylüler) denilen yoksul kesim, bir de Bajariler yani şehirliler vardı. Bajariler ile Gundilerin o tarihlerde Kürt-Türk diye bir meseleleri yoktu ama 1980'li yıllardan sonra PKK'nin siyasi önderliğinde gelişen mücadelenin temel tabanının %90'ını bu köylüler oluşturdu ve bu taban giderek büyüdü, şehirlere ve batıya yerleşti, ya da mecburi göçe zorlandı, değişim dönüşüme uğradı, ama kimlik talebi zayıflamadı, tersine güçlendi.

60'lı 70'li yıllarda, Kuzey Irak'ta Mesut Barzani'nin babası Mustafa Barzani önderliğinde bir hareket vardı. Türkiye'yle ilişkileri gayet iyiydi, bazen yardım da görüyorlardı. Onların bütün meselesi Kuzey Irak'ta yaşayan Kürtlerin federal bir

yapıya kavuşmasıydı. Dolayısıyla böyle büyük bir Kürt uluslaşması talep eden, bunu hak gören bir anlayışları yoktu. Zaten ne Türkiye'deki ne İran'daki ne de Suriye'deki Kürtlerin böyle bir araya gelerek bir ulus devlet kurma düşüncesi vardı.

Türkiye solunun, Türkiye'de Kürt hareketiyle ilişkileri gayet iyiydi. Emperyalizme karşı olmak gibi bildiğimiz o klasik sol söylemler Kürt hareketi içerisinde de çok hissediliyordu. Zaten PKK'nın oluşmasını sağlayan grup olsun, PKK'nin dışındaki Kürt gruplarının kurduğu birtakım siyasi partiler olsun bu sol fikirlerden etkilenip, sosyalizmi daha yola çıkarken benimsedi ve sosyalizmin Kürt topluluğu için bir kurtuluş olduğu ön kabulünden hareket etti.

Tabi, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği vardı ve Ortadoğu'da aktifti.

3. Dünyada gelişen ulusal kurtuluş hareketlerini, İslami karakterde olsun, olmasın destekliyordu.

O dönemlerde Türkiye'de Kürtler'e uygulanan ama Cumhuriyetin kurulmasından önce var olmayan büyük yasaklar söz konusuydu. Kürtlerin inkârı, Kürt kimliğinin yok sayılması, Türklüğün makbul vatandaşlık olması gibi dayatmalar yapılıyordu.

1514'den sonra Yavuz Sultan Selim'le Kürt aşiretleri arasında oluşan ittifaklar sonucu 17-18'e yakın Kürt Beyliğinin özerk bir biçimde 300-400 yıl kadar yaşadı.

Bu Kürt Beylikler, Osmanlılarla dış meselelerde birlikte ama kendi içlerinde bağımsızdılar.

Cumhuriyetin kuruluşunda Kemalist kadrolar Kürtlerin de desteğini almak için çok ciddi çaba harcadı. Mustafa Kemal Kurtuluş Savaşı'ndan 5 yıl kadar önce 1916-1917'lerde Diyarbakır'ı ziyaret edip oradaki ağalarla, şeyhlerle bir araya geliyor, Osmanlılığı öne çıkaran mesajlar veriyordu.

Osmanlılığın ve sultanlığın elden gittiğini söyleyerek destek arıyor, bu desteği de buluyordu.

Hatta ünlü bir anekdot anlatılır; Mustafa Kemal Diyarbakır'a bağlı Hazro ilçesinin beyi olan Mustafa Bey'i ziyaret edip orduyu besleyecek imkân ımız

kalmadı deyince Kürt Lider Mustafa Bey 2 ay ordunun iâşesi bana ait diyerek, zor durumdaki adaşı Mustafa Kemal'i memnun ediyor.

O buluşmada Kemal Paşa, 'biz bir mücadeleye girdik ama eğer bir yenilgiye uğrarsak Kürdistan dağları bizi korur mu' diye soruyor. Mustafa Bey de buna müspet cevap veriyor. O tarihlerde biz ayrı bir ulusuz, bize ne sizin ulusal kurtuluş savaşınızdan diyebilecek bir düşünce yok Kürtler arasında.

Yeni yeni kurulan Kürt Teali cemiyetleri vardı. Mustafa Kemal, bir yandan Kürt toplumunun desteğini alıyor diğer yandan bölgede örgütlenen Kürt Teali cemiyetleri şubelerinin kapatılması için emirler veriyordu.

O dönemde Osmanlı ümmeti, Anadolu ümmetinden bahsedilebiliyor, ama bir Türk ulusundan bahsetmek tarihi olarak da sosyolojik olarak da pek mümkün değildi, ama bunun olması lazımdı çünkü bir ulus devlet kurma arzusu vardı.

Derken Cumhuriyet kuruluyor ve 1921'de anayasa yapılıyor. 1921'de hazırlanan bu anayasada farklı kültür ve dile sahip olanların özerk olabileceğine dair maddeler olduğu için hiçbir zaman hayata geçmiyor. Dolayısıyla 1921 anayasası bu kadar özgürlükçü olmasına rağmen Lozan imzalandıktan sonra Türkiye'yi kuran Kemalist kadroların kendilerine duyduğu güven çok fazla artıyor ve o yalnızlık duygusu bitiyor.

Lozan'dan sonra kuruluş sözleşmesi imzalanmış, Yunanla olan problemleri bitmiş, mübadele meseleleri halledilmiş bir Türkiye var artık. İşte bu şartlarda ve 1924'te inkâr süreci başlıyor. Eğer 1921 anayasası uygulanabilseydi, Türkiye'de Kürt problemi o yıllarda çözülmüş olacaktı ve Türkiye'nin 100 yıla yakın bir dönemde başını ağrıtan, Türkiye'nin maddi manevi bütün kaynaklarını heba eden böyle bir meselesi olmayacaktı.

Bu şüphesiz siyasi bir tercihti. Anadolu ümmetinden yeni bir ulus devlet yaratma fikri modern bir projeydi. Bu projeye uygun olan ve olmayan halklar tasnifi yapıldı. Balkanlardan ya da Kafkaslardan gelen diğer halklar gibi Kürtlerin de, Müslüman olduğu için Türkleşebileceği düşünüldü. Kurucu parti olan Cumhuriyet Halk Partisi, bütün kongrelerinde bu Türkleşmenin esaslarını gündeme getirdi. O

tarihte isyanlar başladı; 1925 Şeyh Sait isyanı ardından 1928 Ağrı isyanı geldi. Kürtlerin içinde bulunduğu sosyal gerçeklikler nedeniyle, çok zayıf olan o isyanların Osmanlı İmparatorluğu'nun mirası üzerine kurulan bu kadar güçlü bir ulus devlete karşı başarı şansı zaten yoktu. Hepsi başarısızlıkla sonuçlandı. Bugün zaten hepsinin isyan olmadığı, Kemalist rejimin kendisini Türkiye toplumuna kabul ettirmek için kullandığı bir takım provakatif eylemler sonucunda geliştiğine dair kanaatler giderek güçleniyor.

Yani planlı bir şekilde halk, kışkırtılıyor ve isyana teşvik ediliyordu.

Türkiye ve Kürtler isyanlardan çok zarar gördü.

Kemalistler, sadece isyancıları değil, muhalefetin temsilcilerini de İstiklal Mahkemelerinde astılar.

Bu mahkemelerde Kemalist rejime muhalefet edenler yargılandı ve çoğu asıldı.

Özetlediğim bu tarihi anlatı bize çok şey söylüyor. Buradan şöyle bir sonuç çıkarmak mümkündür: Kürt meselesi üzerinden siyasi egemenlik alanları oluşturmak, bu meselenin siyasi dinamiklerini sert iktidar çatışmalarında kullanma stratejileri yaratmak, bugün de varlığını koruyor.

Son Kürt isyanı olmasa, faili meçhul cinayetler, köylerin boşaltılması, 12 Eylül'den sonra inşa edilip bir laboratuvar gibi kullanılan Diyarbakır Cezaevi yaşanmasaydı, Türkiye bugün bambaşka bir ülke olurdu.

1989'da Berlin duvarının çökmesi dünyada büyük bir değişim dalgasına neden oldu; dünyada 100'e yakın ülkede totaliter rejimin değişmesine yol açtı. Dünyada bu kadar muazzam değişimler olurken Türkiye, 1920'li yıllardan sonra ikinci kez Kürt meselesiyle ilgili çok şiddetli bir çatışma içine girdi. Maalesef Kürt savaşında kurulan askeri vesayet, ordunun siyasi hayatı belirleyen tek güç olması ve diğer anti demokratik kurumların varlığı, değişim ve barış fırsatını, Türkiye'nin her defasında ıskalmasına sebep oldu.

Bir normalleşme süreci yaşanmadan ve yukarıda özetlenen tarihle yüzleşmeden, bizi bir arada ve özgürce tutacak bir anayasa yapmak mümkün

değildir. Önce şiddetin hayatımızdan çıkması lazım. Devlet Bahçeli'nin çağrısıyla başlayan sürecin en önemli sebebi, Türkiye'nin beka endişesinin artması ve tarafların savaşın sürdürülelemeyeceğini görmüş olmasıdır.

Ancak, Türkiye bu şiddet meselesi ve savaşın hakikatleri meselesinde bilgisini, deneyimini ve hafızasını tazeledikçe siyasi çözüme ve yeni bir anayasaya o oranda yaklaşmış olur.

Yeni anayasa için Türklerin de Kürtlerin de anlaması gereken şu bence: Artık birbirimizi yeniden etnik kimliklerimiz üzerinden tanımlayamayız. Bizim anayasamız kimin ne kadar Türk olduğuna karar veren bir anayasa olamaz. Bu bir toplumsal barış anayasası olmak zorundadır. Anayasamız bizleri, temel haklarımız açısından etnik kimliğimiz, siyasi, cinsel, inanç tercihlerimiz her ne olursa olsun eşit yurttaşlar olarak tanımlamak zorunda. Buna özetle anayasal yurttaşlık diyoruz.

Anayasanın değiştirilemez diye tarif edilen ve Türklük üzerinden kurgulanan maddeleri değişmeden yeni bir anayasa yapılamaz.

Cumhuriyet tarihindeki iç çatışmalar hem Türkler'e hem Kürtler'e şunu göstermiş olmalı:

Bir arada ve bu ülkede yaşayacağız. Türkiye'de her iki halkın iç içe geçmişliği İstanbul gibi bir şehrin dünyanın en büyük Kürt şehri olması, Diyarbakır'ın yüzünün Erbil'e değil İstanbul'a dönmüş olması bütün bu siyasi irademizin dışında gelişen sosyolojik hakikatler ortaya koyuyor ki; Türkiye'de Türkler ve Kürtler ve başka halktan insanlar bir arada yaşamaya mecburdur. Bu mecburiyete inanmak lazım. Bu mecburiyeti farklı bir şey haline getirmek için uğraşmak acı üretir, şiddet üretir, ama abesle iştigalden farksızdır.

Demokrasiden uzaklaşıldığı milli güç arayışı ve güçlenmenin siyasi tercih haline geldiği bir dünyadayız. Bu durum, bir çok ülkenin içine kapanmasını, otoriter liderlerin iktidara gelmesini ve Anayasal vatandaşlıktan uzaklaşmayı da beraberinde getirdi, getiriyor.

Vatandaşın her halükârda devlete mecburiyetini kayıtsız şartsız öngören ve yasal bir sorumluluk olarak belirleyen, benzerlerine hatta ilklerine, Amerika'da

doksanlı yıllarda, ikibinli yıllarda rastladığımız 'Türkiye'nin şartlarına uyarlanmış bir çeşit 'Vatandaşlık Yasası' üzerine yoğunlaşan kesimleri görüyor ve endişe ediyorum.

Vatandaşlık Yasası, "ulusal güvenlik danışmanı Brezinski'nin belirttiği gibi, 'teröre karşı savaş, mantığı perdeleyen duyguları yoğunlaştıran ve demagog politikacıların hedefledikleri politikalar uyarınca, halkı harekete geçirmelerini kolaylaştıran' türde bir korku oluşturmak için tasarlanmıştı.

"11 Eylül'den birkaç gün sonra, Başkana '11 Eylül 2001'de meydana gelen terörist saldırıları planladığı, yetkilendirdiği, gerçekleştirdiği veya yardım ettiği ya da bu tür örgütleri ve kişileri barındırdığı tespit edilen ülkelere ve örgütlere karşı sınırsız güç kullanma yetkisi veren Amerikan Kongresinin onayından geçirilen yasanın adı, Vatandaşlık Yasasıydı.

"Bir toplum felaket tarafından yeterince hırpalandığında, genellikle direnç gösteremeyecek kadar sersemler. Korku toplumları uysal ve sömürülebilir hale getirir." (Korku- Alternatif Dünya Tarihi- Robert Peckham Literatür Yay. 2025)

Türkiye terör gerekçesiyle hayata geçirilen sınırsız yetkilerin kullanıldığı yıllara bir daha dönmemelidir.

Anayasanın da üstünde tutulan Milli Güvenlik Siyaset Belgesi ve OHAL hukuku Türkiye'ye çok kaybettirdi.

Şimdi silahlar susmuşken ve muhtemelen tamamen gömülecekken Türkiye için en uygun vatandaşlık tanımı olan anayasal yurttaşlık tanımına geri dönmek ve cumhuriyetin tarihiyle yüzleşme üzerinden gerçekleşecek bir anayasa yapım sürecini başlatmak gerekir.

Anayasal yurttaşlık tarifi, toplumun belirleyici unsurunu etnik aidiyet ve toprak esasından kopararak anayasal normlara taşımayı amaçlar. Avrupa 2. Dünya savaşı sonrasında bunu tartıştı ve büyük oranda benimsedi. Bu model, yurttaşların "kendilerini evde hissettikleri" bir anayasal sistem tasavvur eder.

Çünkü dili, etnik ve mezhepsel aidiyeti ne olursa olsun, *siyasal manada* ancak haklarını tanımlayan ve politik katılım mekanizmalarını belirleyen anayasal sistem içinde kendisini kendi evinde hissedebilecektir.

Yurttaşların anayasal sistemin işleyişine katılması, bu sistemi müşterek bir eylem alanı olarak benimsemesi hayati bir önem taşır.

Son zamanlarda anayasanın ilk dört maddesi için ifade edilen 'Değiştirilemezlik ilkesi' bu katılımın önüne konulmuş bir söylemdir; hukuki ve anayasal bir tanım olmaktan uzaktır.

"Değiştirilemezlik ilkesi, kurucu neslin gelecek kuşaklara nasihatidir, söylendiğinin aksine sonraki neslin iradesine ipotek koymak değildir" demek, bu ülkenin bir yüzyıl daha statüko içinde tutulmasını istemekten başka anlam taşımaz.

"Değiştirilemezlik ilkesi, ülkesel birliğin ve devamlılığın temelidir" demek, anayasal yurttaşlığa değil, vatandaşlık ilkesine vardır.

Kurucu irade diye bir şey yoktur, millet iradesi vardır.

Eğer FETÖ 15 Temmuz gecesi darbe yapmayı başarabilseydi, 'Yurtta Sulh Konseyi'nin aklına gelip millet iradesine karşı kullanacağı ilk kavram muhtemelen 'kurucu irade' gibi bir kavram olur, sonrasında da kurucu iradeye karşı çıkanlara karşı alınacak tedbir ve mücadeleler içinde varılacak yer Amerikan usulü bir vatandaşlık yasasını Türkiye şartlarına uyarlamak, 'milli ve yerli', her vatandaşın uymakla mükellef kılınacağı vatandaşlık yasasının kabulü olurdu.

Tek Parti, tek Şef döneminin tarih anlayışı ve Türkiye'nin canını bugün de yakmaya devam eden eşi benzeri görülmemiş bir iktidar pratiğini anlatmak istiyorsanız, 'kurucu irade' kavramına baş vurabilirsiniz.

Türkiye bugünlere, 'Kurucu irade' denilerek, 'kurucu irade' adına, bu ülkenin ve bu milletin tarihini karartanlara ve inkâr edenlere karşı ve dışı dış bir mücadeleyle gelindi.

Türkiye'yi yüz yıl sonra, 'kurucu irade kavramı' üzerinden statükoya, giderek vatandaşlık yasalarının yer bulacağı bir anayasaya ve değişmezliğe davet etmek, demokrasi dışı bir tutumdur.

